

Posudek oponenta disertační práce Mgr. et Mgr. Frederica Pacaly
Musica nihil aliud cum sit nisi docta poesis: Transfery hudobno-teoretického
poznania medzi českými zemami, Horným Uhorskom a Nemeckom
předkládané v roce 2024 na Ústavu hudební vědy FF UK

I. Stručná charakteristika práce

V souladu s citátem v titulu práce se Frederic Pacala zabývá primárně hudebně-teoretickou problematikou v geografickém kontextu střední Evropy se zaměřením na české země (resp. Čechy) a historickou oblast Horních Uher. Sleduje problematiku šíření teoretické literatury a postupných proměn hudebně-teoretického kánonu primárně v období reformace. V kontextu humanistického písemnictví je zvláště přínosný také autorův zájem o dobovou reflexi hudby v různých typech textů i paratextů netraktátové povahy, tedy vyhledávání a důsledná interpretace textů zdánlivě periferních.

II. Stručné celkové zhodnocení práce

V rámci pokusu o stručné celkové hodnocení je nutné ocenit provázanost tří hlavních okruhů disertační práce – (1) obsáhlého nástinu hudebně-teoretického myšlení, jeho dobového transferu v rámci střední Evropy a především reflexe dané problematiky, sledované až do současnosti, (2) zdánlivého kroku stranou, kdy se objektem zájmu stávají vedle již dříve reflektovaných školských pořádků vybrané texty bohemikálního humanistického básnictví, (3) zevrubné analýzy vybraných hudebně-teoretických textů z českého a hornouherského prostředí, a to v obdivuhodné kvantitě (reflexe traktátu Václava Klementa Žebráckého a především komplexní zhodnocení konvolutu z Kežmarku).

V druhém okruhu autor pracuje především s fragmenty poetických textů, reflektujících různá hudební topoi, a v rámci plynulého výkladu konfrontuje původní texty s vlastními překlady a následnou interpretací. Celkový přístup v třetí kapitole je výrazně odlišný, protože edice a slovenský překlad interpretovaných textů jsou umístěny v samostatné a obsáhlé příloze.

III. Podrobné zhodnocení práce a jejích jednotlivých aspektů

Strukturu argumentace považuji za velmi zdařilou: autor jasně vytyčuje cíle a čtenáře systematicky provází výše uvedenými problémovými okruhy. Samotné tematické rozpětí práce je značné, autor se dotýká velmi širokého spektra aspektů v primárně nenotovaných pramenech o hudbě (traktátová literatura) i v textech hudby se jen více či méně dotýkajících (školské pořádky, poetická tvorba humanistů), což na – zvláště méně zainteresovaného – čtenáře klade velké nároky. Autor však čtenáři vychází vstříc přehlednou strukturou, jasnou argumentací a také vynikající formální úrovní práce. Nepostřehl jsem žádné chyby, opomenutí či nedbalosti. Naopak, vlastní text práce i obsáhlá příloha svědčí o mimořádné pečlivosti autora, a to i s ohledem na grafické řešení zejména přílohové části.

Obdivuhodný je rozsah reflektované odborné literatury, ale především samotných pramenů. Autor bezesporu naplnil stanovené cíle. Přes konstatovaný široký heuristický

záběr se autor – ve shodě s cíly práce – vesměs nezabývá paratexty samotných hudebních pramenů (sbírky vícehlasé hudby, instrumentálních skladeb, kancionály) nebo nábožensko-vzdělávací literaturou (kázání, katechismy). K ucelení pohledu na dobové texty o hudbě by právě reflexe těchto dalších segmentů mohla přinést cenné podněty. Přes jasnou konfesní zakotvenost některých typů textů (a programovou kontrastní konfesní nevyhraněnost řady hudebních publikací) lze i zde sledovat v práci sledovaná hudební topoi a přispět k poznání jejich eventuelní cirkulace.

Autor provedl řadu minuciózních analýz textů v rámci prvního (netraktátová) a druhého (traktátová literatura) okruhu, přičemž zvláštní ocenění si zaslouží i jeho precizní evidence a interpretace glos v kežmarském konvolutu, uplatněná nejen v ediční přílohové části, ale také v hlavním textu práce.

Dílčí popisy a analýzy jednotlivých textů završuje souhrnným srovnáním jejich struktury v závěrečné kapitole. Autor neztrácí ze zřetele také charakter a účel jednotlivých pojednání, zejména s ohledem na nepřítomnost či přítomnost hudebních ukázek v jednotlivých traktátech. V souvislosti s rukopisnými pojednáními L. Stöckela příhodně zdůrazňuje jejich lokální využití v rámci školní výuky také ve smyslu vazby na dochované repertoár bardějovské hudební sbírky. Právě tyto aspekty rozdílného typu publikování (okruh vlastní školy, konkrétní konfesní sféra, záměrně širší určení traktátu ve smyslu širší distribuce, užití latinského oproti mateřským jazykům) uplatňuje zejména v závěrečném syntetizujícím pohledu.

Vlastní přínos autora je nepopíratelný, počínaje výše zmíněnou širokou heuristickou koncepcí přes mnohdy detailní analýzu stávající literatury, čehož výsledkem je rozsáhlý, fakticky bohatý, argumentačně vyvážený a v řadě aspektů inovativní text.

Dotazy k obhajobě

Uvítám případnou rozpravu na téma výše zmíněných dalších okruhů netraktátové literatury obsahující hudební topoi. K diskusi také předkládám otázku konkrétní pasáže smuteční poezie. Autor překládá na s. 76: „Nech je ľahká mu zem, a uživa pokojnú smrť, dokým znie vzduchom posledná trúba.“ Nebylo by možné – vzhledem k obvyklému teologickému kontextu i tradici liturgických textů, jejichž bývá poezie častou ozvěnou zejména v daných ritualizovaných situacích (sekvence Dies irae) – uvažovat o přání lehké země a pokojné smrti DOKUD NEZAZNÍ poslední trubka, tj. trubka posledního soudu („tuba mirum sparget sonum...“).

IV. Závěr

Předložená disertační práce splňuje požadavky kladené na disertační práci, a proto ji doporučuji k obhajobě a předběžně ji klasifikuji jako prospěl.

30. 5. 2024

Vladimír Maňas